

UNITARIUS ÉRTESETŐ

ALAPITÓTTA JÓZSAN MIKLÓS

TARTALOM

báró Daniel Gábor:

Csődbe jutatta-e a protestantizmus a kereszténységet

Sütő-Nagy László:

Stáció az Isten felé vezető úton
(Novella)

Ágh Magdolna:

Unitárius búcsút jártam

A budai templom

Dr. Udvarnoky H. Antal:

Emlékezés Brassai bácsira

Egyházközségünk életéből

Új szórvány-egyházközség

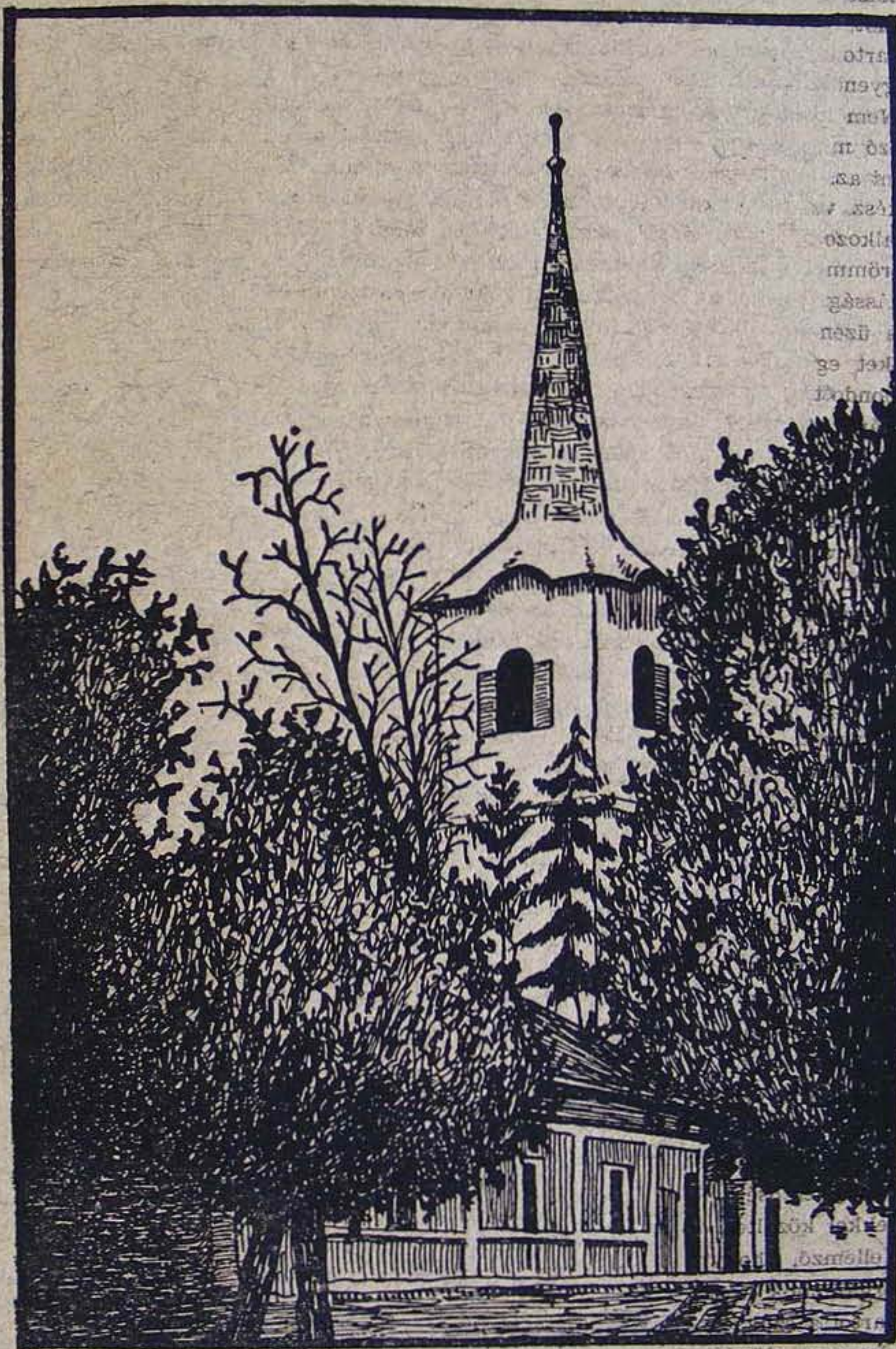
Unitárius festőművész kiállítása

Könyvekről

Egyről-másról

Hírek

A kép a tordai templomot ábrázolja. Rajzolta Kereki Gábor.

„És egybegyűjtöm őket mindenfelől és beviszem őket az ő földjükre!”
(Ezék. XXXVII. 21.)

EGYRŐL / másról

Miből lesz a sajtókampány. Az a száz-egynehány hallgató, aki a Heltai Gáspár Bibliakör február 3-iki előadását végighallgatta, alig fogja elhinni, hogy az az előadás, illetve annak néhány mondatja szélsőséges lapok vitaanyagává válhatott. „Nemrégiben a szervezett munkásság egyik vezetője a nyilvánosság előtt adta ki a jelszót a vezetése alá tartozó szervezett munkásoknak: vegyenek részt az egyházi életben. Nem kutatom, hogy e mögött a jelszó mögött van-e politika s ha van: mi az. Ez nem az én dolgom, — lelkes vagyok, politikával nem foglalkozom. Ehelyett, mint lelkes, örömmel üdvözlöm a szervezett munkásság ezen elhatározását s e helyről is üzenem nékik: szeretettel várjuk őket egyházunk hível közé”. Ezeket mondta az előadást tartó Szent-Iványi Sándor, vezető lelkes, hozzátéve, hogy a múltban a szervezett munkásság mereven elzárkózott az egyházi életben való résztvételtől, annyira, hogy amikor Kolozsvárt egyik vezetőjüket presbiternek megválasztották, az kénytelen volt a megválasztást visszautasítani, mert a szakszervezet válaszút elé állította: vagy presbiter leszel, vagy szakszervezeti vezető. Annál örvedetesebb lesz, ha a jövőben a szervezett munkások is részt vehetnek az egyházi életben, mert mind a két fél, tehát az egyház, de a szervezett munkás is, csak nyerni fog vele.

Ez az a néhány mondat, amelyet — ismételjük — száz-egynehány főnyi közönség, közöttük az egyházközség két gondnoka, több presbiter s három unitárius lelkes is végighallgatott. Végighallgatott és semmi megbotránkozónivalót nem talált benne. Néhány napilap azonban eltorzított jelentőséggel és helytelen idézetekkel közölte azokat a mondatokat. Jellemző, hogy a támadó sajtóorgánumok közül egyetlen egy sem tartotta szükségesnek, hogy megkérdezze az előadót: mit is mondott tulajdonképpen!

K. G.

Torda Kolozsvártól délre, az Aranyos folyó közelében fekszik. A történelem folyamán sok fontos esemény színhelye. Trajanus itt Potaisa néven várost alapított. Torda város nevének eredete valószínűleg a tatár tor-szóból származik, mely sőt jelent. A város sóban mindenkor igen gazdag volt s ezért a magyar királyok sok kiváltságban részesítik. Sokat szenvedett a város a besenyőktől és kunoktól. A hagyomány és a költészet megőrizte ennek a korszaknak az emlékét. Szt. Lászlót a kunok üldözik, de a hegység kettészakad s a szent király megmenekül. (Tordai hasadék.) Torda nagyfontosságú szerepét a Keresztesmező közvetlen szomszédságának köszönheti, melyet Erdély „Rákos mezejének” neveznek. Nagyfontosságú országgyűlések, harcok, felvonulások színhelye. Innen indul hadba Hunyadi János, itt veri le az ellenszegülő főurait Mátyás. Tordáról hívják be Izabellát és János Zsigmondot.

Nemcsak a magyar történelem szempontjából nevezetes Torda városa, hanem a magyar protestantizmus fejlődésének is határállomása. Tordán törvényesítik Luther vallását 1557-ben, Kálvinét 1564-ben és Dávid Ferencét pedig 1568-ban. Maga a fejedelem, János Zsigmond is csatlakozik az unitárius hithez és az ő rendelkezéséből iktatják törvénybe a nagy híró, 1568-as vallásszabadságot. Ez annyit jelent, hogy minden felekezet szabadon gyakorolhatja vallását, mert: „a hit Isten ajándéka ez hallásból leszön mely hallás Isten igéje által vagy”. Magyarországon kel tehát életre először Európában a vallásszabadság eszméje. E dicsőség pedig Torda városával egybeforrott. Nemcsak az unitarizmus diadalának, de annak legszomorubb korszakának is színhelye e város. Itt fogják perbe Dávid Ferencet s megkezdődik a megpróbáltatások ideje.

A város történetének véres korszakát jelenti Básta uralma. A XVII. század 2. felében pedig a török du-

lása. Később a Rákóczi-féle és az 1848-as szabadságharc.

Régi történetének emlékét mutatja egykori kastélyának romja, melynek falai közt egykor Izabella és fia János Zsigmond élt. A romokon a Báthoryak felépítik a híres fejedelmi lakot. A kastély magvát egykor a ma is fennálló gotikus stílusú református templom képezte, melynek vastag falai közé menekült a város népe, Básta üldözése elől. A történeti múlt emlékei a nemesi kuriák: a gr. Bethlen Miklós és a Wesselényi féle udvarház.

A plactér hatalmas gotikus templomának viharokat kiálló falai s a Körösfői-Kriesch Aladár által megfestett „Vallásszabadság kihirdetését” ábrázoló festmény messze kiszugárzó emléke rajzolódik ki lelkeinkben.

Dr. Sy.

Rádió közvetíti istentiszteletünket március hó 5-én, d. e. 9 órakor. Prédikál Kelemen Imre oklándi lelkes.

Az esperesi vizsgálószerk február hó 13-án látogatta meg egyházközségünket. Ez alkalommal az istentiszteleten Ferencz József egyházköri jegyző szolgált. Ünnepeles külsőségek között dr. Csiki Gábor esperes tette fel az ősi szokás szerinti kanonikus kérdéseket. Jelen volt az istentiszteleten és a közgyűlésen dr. báró Daniel Gábor egyházköri felügyelő gondnok is. A vizsgálószerk egyházközségünk hitéletét, vallásstanítását és gazdálkodását tekintette meg s az eredményt jónak találta. Ugy az istentiszteleten, mint a közgyűlésen igen szép számmal vettek részt híveink.

GYŰLEKEZETI NAP volt február hó 1-én, a hónap első keddjén, melyen híveink egymás között beszéltek meg egyházközségünk kérdéseit. Legközelebbi gyűlekezeti napunkat március hó 7-én tartjuk, a hónap első keddjén, d. u. 5—8, ugyancsak a Koháry utcai gyülekezeti tereben. Minden kedves Atyánkfíát szeretettel hívjuk és várjuk.

báró Daniel Gábor:

Csődbe juttatta-e a protestantizmus a kereszténységet

Hónapokkal ezelőtt társaságban voltam, melyben komoly és kizárólag keresztény emberek voltak jelen és ott igen előkelő részről hallottam azt a kijelentést, hogy a most dúló világháború a kereszténység bukása. Ugyanakkor egyik oldalról elhangzott erre egy

közbeszólás, hogy nem az egyetemes kereszténység, de kizárólag a protestantizmus csődje előtt állunk és amikor meglepetve fordultam a közbeszóló felé, az egy hosszú magyarázatba kezdett. Azt kezdte fejtegetni, hogy az egyetemes keresztény egyház megbontása a protestantizmus által, amely folyamat alapjában véve nem is vallási kérdésekből indult ki, részekre szakította az azelőtt nemzetközi, a nemzetek felett álló keresztény egyházat. Partikuláris törekvéseket hozott létre, országok szerint szervezkedett, és az ébredő nemzeti eszmét használta fel népszerűségének fokozására; nemhogy enyhítette volna, de szította a népek közötti surlódásokat. A mai világháborút is a protestáns népek idézték fel és annyira elfeledkeztek keresztény mivoltukról, hogy sutbavetettek minden emberiességet. Erre nem lehetett mást felelnem, mint azt, hogy ily vádakát kizárólag a protestantizmus ellen felhozni, a történelem meghamisítása. A katolikus államok is viseltek háborút és részt vettek háborúkban főpapjaik is. Sőt viseltek háborút pápák is világi uralomért és kegyetlenkedett a keresztény egyház is, csak el kell olvasni a történelmet.

Maga a nemzeti eszme is a katolikus olasz nép egységét hozta létre és ott érvényesült először. Mindez nem vigasztaló a kereszténység jövőjét illetően, de a közbeszólás jellemző volt arra, hogy a mai nehéz időkben, amikor csak az egész kereszténység összefogása hozhatja meg a tartós békét és csak az összes keresztény felekezetek összefogása mentheti meg a nemzet életét, még mindig akadnak egyesek, akik hamis tanokkal és rágal-makkal az egység akadályozására törekszenek.

De messzi is vagyunk ettől a keresztény egységtől mindaddig, amíg a felekezetek között surlódások és torzsalkodások folynak, amíg tankönyvek jelennek meg és egyéb munkák, melyek a más felekezetűeket ócsárolják. Akármilyen szép cikkek is lássanak napvilágot a keresztény egyetemesség-

ről, mint pl. dr. Ravasz László ref. püspök cikke az erdélyi szemlében, lehet-e ezeknek hatásuk, amíg a református könyvekből el nem tűnnek a más felekezetűeket becsmérő kitételek. Az unitárius vallás és egyház, mely alapítója, Dávid Ferenc hirdetése és tanai nyomán mindig tisztelte mások hitét és meggyőződését, mint mindenkor, úgy ma is azt hirdeti, hogy a keresztény erkölcs, mely a vallás alapját és értékét adja meg, mindenütt egy és ugyanaz lévén, ami felfogásbeli különbség van, ezt az alapot nem érinti, úgyhogy a keresztény felekezetek közötti villongásnak semmiféle erkölcsi alapja nincsen.

Az egyetemesség megteremtéséhez csak ennek belátására, ennek megfelelő papi nevelésre és igehirdetésre van szükség.

De vajjon, hogy állunk a másik kérdéssel, a kereszténység csődjével? Kétségtelen, hogy az 1914 évi világháború óta a kereszténység számszerűleg csökkent, mert a nagyterületű és lélekszámú szovjet-köztársaság lakosságát elvesztette. Kétségtelen, hogy az 1914 évi világháborút követően az akkori győző államokban a legyőzöttekkel szemben a keresztény eszmék kifejezésre alig jutottak. Kétségtelen, hogy a mostani világháború kitörését és céltalan kegyetlenkedéseit a kereszténység megakadályozni nem tudta és e kegyetlenkedések ellen elhangzott egy-két erőtlen tiltakozó szó eredménytelen maradt.

És mégis mindannyian érezzük, hogy a kereszténység nem vészett el, sőt erősödőben van, kifejezésre jut egyebek közt azon számos szociális intézményben, mely mindenütt létesül, kifejezésre jut a lelki fájdalomokban, melyeket mind többen éreznek, sőt kifejezésre jut magában a bolsevista államban, mely kénytelen megengedni a vallás gyakorlatát. A keresztény világnézet, mely egész mai civilizációnk alapja, nem vesztett el, lelkivilágunk nem semmisülhetett meg, mindez csak szunnyad és feltámadásra vár és a feltámadás egyes jelei már mutatkoznak minden egyháznál, az egyházi életben.

A faji és nemzeti kérdések, melyek ma mindenütt előtérben állanak, a háborús gyűlölködés, sem képesek elfojtani a keresztény gondolatot, a hitet, mely ép úgy szükséglete a léleknek, mint a táplálkozás az emberi szervezetnek.

Higyjünk és reméljünk nemzetünk és egyházunk jövőjében, mert hit és egyházak nélkül nincsen életképes nemzet és nemzet nélkül nincsen lelkünket kielégítő egyház.

Stáció az Isten felé vezető úton

Irta: SÜTŐ-NAGY LÁSZLÓ.

1579.

A nyár szőke aranytallérokkal szórta tele a földet mindenfelé. Egész Erdélyországot. A virágok illosan zsendültek. Itt-ott széles pacs-táblák pirosultak tüzesen az arany búzamezők mellett, másut búzavirág-erdő kékllett.

A szőlő kövér szemeket eresztett.

Az emberek kalaplevéve áldották az Urat jóságáért.

A nap olykor-olykor olyan vérpirosan szikrázott, mintha nem is jókedvéből tenné, hanem haragudnék valamire. De hamar békés mosolyt váltott.

Egy-egy viharfelhő is robbant néha, de aztán újra csönd lett a természetben.

Csak a tudákos vén embereknek nem tetszett ez a forró július.

— Nehéz idők következhetnek — mondogatták vészjóslón s szelíd szeretetre intették a fiatalokat. — Nem jó, ha Isten napszeme ilyen vakítóan piroslik. A tűzbe gyúlt nap mindig veszedelmeket hoz magával. Viharos idők magvát rejti.

A Szent Miklós templom öreg falai körül híreket váró, bámész emberek verődtek csoportokba. Gondolkozó, méla kismemesek, jámbor polgárok, műhelyből jövő dolgos céhbellek. Cifra köröket írnak le a négy-szögű plactérten, majd egyikök-másikok a szomszéd utcákba is beka-csázik. Itt-ott egy-egy fehérszemély is belekeveredik a lézengők soraiba.

Alig-alig tudják, hogy mért gyülekeznek, csak hozza a hírszomj. Sodorják egymást.

Beszéd árja sem zavarja, lármafa sem állítja meg hömpölygésükben. Hallkan váltják a szót. Inkább csak bámulják egymást, kérdön, titokzatosan. Mint akik előtt rejtélyes sejtelmek bujkálnak. Nagy időket előző szélcsend szokott ilyen lenni.

Az egyik csoportban a csizmadia céh tisztas tagja lóditja meg a beszédet.

— Ujfent a világ közepe lesz Déva nemes városa.

— Hüm, hüm, szorítják fogalk közé a kíváncsiságot néhányan,

akik még nem tudtak hozzászólni a friss szenzációhoz.

— Nőhát, nó, bökdösték, bátorították mások, akik viszont már is szerettek volna tanui lenni a készülő eseményeknek s ha másként nem lehetett, legalább így szerettek volna hozzá dörzsölni a világba induló nagy históriához.

Egyik-másik tovább ment, nem is figyelt a szóra.

— Mert hát az egyszer bizonyos, hogy rövidesen be fogja járni a hír egész nagy Németországot, kimegyen a lengyelek s a hollandusok közé, meg Hispániába is. Olyan bizonyos ez, minthogy nekem Barcza a nevem.

— Dehát kit fognak ideszállítani, bátorkodott elő valahonnan egy jókora suhanc, aki mikor meghallotta, hogy itt érdekesebben indul a beszéd csermelye, a túlsó csoportból szemtelenkedett át.

Barcza uram mérgesen ráncolta össze a szemöldökét erre a méltatlan érdeklődésre s épen le akarta inteni a szemtelen kamaszt, mikor a csoportból egyszerre többen is ugyanazt a kíváncsiságot dobták feléje.

— De hát kis is hoznak tulajdonképen a várba s mért ítelték ilyen súlyos rabságra szegény fejét? — kérdezték mitsem tudó, bámész arccal.

— Az már valóban igaz, nehéz rabság vár szegény fejére a dévai börtönben, füzte bele véleményét a megindult beszéd-láncba a szabó céh érdemes nótáriusa s talán-tán tovább is papolt volna ökelme, ha Barcza uram felpaprikázott dühében nem kezd pirogatni közügyekben felette járatlan publikumát.

— No dehát ez horribilis! Hát kentek azt sem tudják, hogy kit ítelt örökös rabságra a fehérvári országgyűlés? Hát nem tudják, hogy Erdélyország legderékabb fiát hurcolják a dévai várba holtig tartó fogságba! — ömlött ki belőle szaporán a szó.

Az emberek szinte féltek tovább kérdezgetni a felberzenkedett csizmadiát, de azért apránként mégis csak felnyílt az érdeklődés zsillipe:

— Hát ki az? Ki az? — hallatszott mind több és több ajakról.

— Ki az? Ki az? — ujrázódott meg a kíváncsiság láza.

A hajduk és katonák mind a várba voltak parancsolva, vagy a vár felé vezető utakon teljesítettek szolgálatot. Déva derék polgársága nyugodtan kielégítette tehát mohó szomjúságát Barcza uram kútforrásából.

Hallgatták is, mint a szent lelket. Mert felette érdekes dolgokat mondott a sok mindent tudó csizmadia mester, ez az eleven hírmondó-ujság.

— Halljuk, halljuk — kezdték forgatni a beszéd rokkáját.

Barcza uram most már tűzbe gyúlt lélekkel folytatta az abba maradt órációt.

— Mert úgy bizony, Erdély legnagyobb flát sujtották porba Fejérvárott s gyalázták meg a törvényt a törvény urai. Amit pedig egy évtizeddel ezelőtt ép maguk szentenciáztak a fejedelem elé.

Néhányan fürkészve néztek szét, vajjon nem került-e a közelbe vaj egy fejedelmi poroszló, aki beárulja az egész gyülekezetet.

De a legtöbb szem még villogóbb-ra gyúlt a kíváncsiság vágyában.

— És mi volt a bűne? — kérdezték kiáltva.

Barcza uram sértett büszkén, önérteteskedte vissza:

— Ferencz püspöknek nincsenek bűnei. Ferencz püspök tiszta és igaz ember. Ő csak igazságot és szeretetet hirdetett.

— De hiszen akkor a nép barátja, ha igazságot hirdetett, — bömbölt bele az egyre szaporodó tömegből egy újonnan érkezett polgár.

Már a nemes urak is errefelé cirkáltak,

— Igen, a nép barátja, meg az egész országé, meg az egész emberiségé, — hangzott el kiterébélyesedett válasz. — Dávid Ferencz minden embernek jóakaró barátja és tanítója.

— Dehát akkor mér ítelték el, ha jót akart, — vetette közbe cinizmusát az imént érkezett polgár.

— Mert újításokkal vádolták.

— Igen, mert az urak mindig félnek az újításoktól, — hangoskodott egy-egy szabadabb szájú.

— És miben állottak azok a újítások? — kérdezték amazok.

— Az Isten egységét hirdette. S hogy Jézus is csak ember volt, mint mi, csak külön ember. Tökéletes ember. Isten országának legkülönb embere.

— De hiszen mi is ilyenformán valljuk.

— Igen, de Blandrata doktor félt már a püspök úr nagy tudományától s egyre terjedő népszerűségétől. Vádakat kovácsolt hát ellene.

A feltüzelt kíváncsiság egyre szenvedélyesebb lobot vetett.

— És a fejedelem inkább az idegen doktornak hiszen, mint a vérvértekből való vérnek, egy ilyen igaz lelkű, tiszta embernek? Egy ilyen nagy embernek? Akkor nem igaz ember a fejedelem sem s nem vagyunk igaz emberek mi sem, ha hagyjuk, hogy börtönbe hurcolják és kivégezzék a nép barátját.

— Nem hagyjuk, nem hagyjuk, — verték fel a lárma-fát az előbbi hangosak.

És mind több és több száj kezdé verni a lárma-fát:

— Nem hagyjuk, nem hagyjuk!

Az odaszállingózott nemesek csillapítani akarták a szenvedélyeket.

— Való igaz, hogy Dávid püspököt elítélték, való igaz, hogy ő nem érdemelte meg ezt a borzasztó büntetést, de bizzunk a fejedelemben s bizzunk Erdélyország igaz uraiban, akik nem fogják hagyni, hogy ez a szégyen kies országunkon száradjon s rövidesen meg fogják változtatni ezt az ítéletet.

Barcza uram hangja ingerülten sivított bele a csillapító csöndbe.

— De hiszen már útban is van Ferencz püspök Déva felé. Hadnagyok és darabontok kísérik, mint valami közönséges bűnözőt.

— És épen Dévára hozzák? Ebbe az átkozott tömlöcbe? — heveskedtek mások. — Innen ugyan élve aligha fog kimenekülni az agg főpap, Isten alázatos szolgája!

— Ezentúl mindig ide fogják bebörtönözni a nép barátjait, úgy látszik! — öblösödött bele a mind inkább áradó tömeghangulatba egy stentori torok.

— Dévaiak! Céhbeliek! Nemes uraink! Hát meddig fogjuk még tűrni, hogy mindig a mi várunk celláiban temessék el élve hazánk legjobb férfijait, legkiválóbb embereit? Céhbeli társak! Menjünk a fejedelem elé és kérjünk kegyelmet Ferencz püspöknek! Akit igazságtalanul, a törvények ellenére ítéltek el.

— Oda ugyan hasztalanul mennek kendtek, — szájalta bele az iménti suhanc a komolynak tetsző érvelésbe. — Inkább menjünk a várba s romboljuk le földig azt a vipera fészket, mintsem örök időkre gyalázatot terítsen ránk, szégyent egészen az orcánkra.

Kakasi nemes úr csillapítani készült a fellángoló szenvedélytüzet.

— Dávid Ferencz püspök dévai raboskodása nem hozhat szégyent a mi városunkra s temérdek vérrel itatott várunk falához sem tapad új gyalázat általa. Ha Erdélyországnak bélyege lesz legnagyobb fiának elítéltetése, Déva várának örök hírnevet fog szerezni ez a mérhetetlen szomorúság azáltal, hogy Dávid Ferencz püspök urunk Isten felé vezető útjában stációt tartott a mi falaink között.

— Mi nem kívánunk az ilyen dicsőségből! Mi igazságot akarunk s azt, hogy uraink ne mindig pártoskodjanak egymás ártalmára s az egész ország romlására. Kristóf úr békességet hirdetett s nem viszálykodást, igazságot fog tehát osztani nekünk is. Mert Dávid püspök sem tett mást, csak békességet és szeretetet hirdetett minden embernek és minden nációnak. Ha Kristóf úr most ellene tör, akkor az igazság és béke ellen cselekszik. Már pedig mi békességet és szeretetet akarunk, úgy, ahogy azt a püspök úr hirdeti. Ezt igenis meg kell mondani a fejedelemnek. Menjünk a fejedelem elé, — ismételte meg javaslatát az előbbi indítványozó.

A suhanc ereiben tüzelt a bátor-ság. Nem hagyta magát. Tovább viaskodott.

— Ne a fejedelem elé menjünk, hanem a várba. Aki hiszen az Istenben s az ő szent akarataiban, az velem jön és nem hagyja, hogy eltemessék az ő leghívebb prófétáját Déva várának penészes oduiban.

— Ugy van! Nem hagyjuk élve eltemetni az igazság és szeretet apostolát, inkább leromboljuk a vá-

rat, — tört fel a szilaj elkeseredés s echózott égis a szívek marcangoló keserősége.

És a tömeg hangos hajrázásokkal neki ereszkedett az útnak.

Egy fekete öltözékű papi ember, nyilván Dávid hitét valló prédikátor, aki e pillanatokban érkezett az induló tömeg közelébe, ég felé emelte szeme tört sugarait s fájdalmasan tördelte kezeit:

— Botor emberek! Hát azt hiszitek, hogy a halhatatlanságot meg lehet állítani útján? Jézus is örök halhatatlanságot nyert a pilátusi félszegség által! Imás áhitattal áldjuk másfélezer év után is az ő szent nevét, de vajjon ki tudja, hogy hogy hívták a császárt, aki elítéltette Isten legigazabb fiát.

A tömeg ezalatt csákányokat, buzogányokat szerzett magának a házakból s féktelen daccal lódult a vár felé.

A vár kapitánya messziről meglátta a felfegyverzett tömeget s gyors parancssal fuvatta meg a kürtöket. S mikor katonái sorjába sorakoztak a vár élein, kartács-tüzet szórattott az út mélyén gomolygó tömeg felé.

A menet megtorpant, de Barcza uram, meg a lelkesedésében esztét vesztett suhanc tovább tüzelték a megbomlott embereket.

Egy újabb kartács tűz azonban beléjük folytatta a szót.

A felburjánzott tömeg véresen fordult vissza a vár lába alól.

Magasztos emberi céljuk döbbenetesen dugába dült.

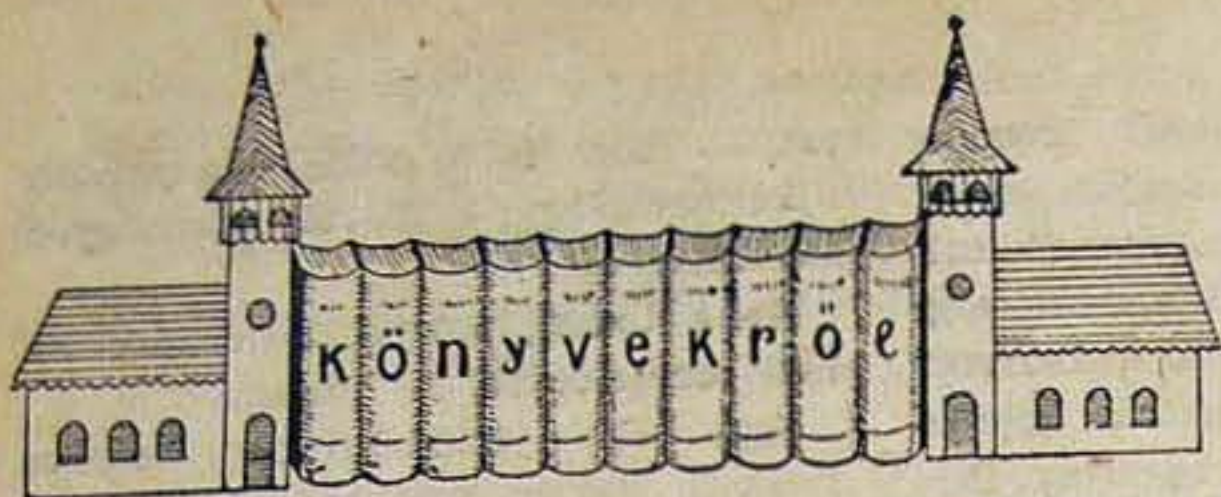
Isten felé haladó útjában nem tudták feltartóztatni az örök törvényt, se az ember gyarlóságát, se az apostoli hit halhatatlanságát.

Az eszme elindult s azt sem pávás értelmetlenség, sem gyarló jószándék nem segíheti és nem gáncsolhatja el.

Fehérvár felől már közeledett a szomorú menet.

A rázós kocsiban egy törékeny testű, kóros fájdalomtól tépett, de hitében és lelkében minden harcosoknál erősebb ember imádkozott az Egy Isten országáért, az emberi szeretet örök magvalóságáért.

Dávid Ferencz.
Aki csak stációt tartott Déván, de aztán ment tovább a megkezdett úton, fel Isten felé, az örök halhatatlanságba.

Dávid Ferenc értekezése a kettős istenségről (Fordította Márkos Albert). Kolozsvár, 1943.

A „Defensio Francisci Davidis...” 1582. évi kiadásának függelékéül jelent meg e kis értekezés, mely korábbi, még csupán antitrinitarius álláspontjának feladásával a nyilvánosság előtt is unitáriusnak váltotta immár Dávid Ferencet. Csak halála után s akkor is csak a nyomtatási hely eltitkolásával jelenített meg. Voltaképen három részből áll: első maga az értekezés, a második a Krisztus segítségül hívása ellen az 1579. évi tordai közzsinaton bemutatott tételeket adja, a harmadik Blandratának a tételeit s Dávidnak a rájuk tett észrevételeit közli.

Rendes körülmények között szinte elég is volna ennyit mondani e füzetéről, de ez megköveteli, hogy egyebet is mondjunk még vele összefüggésben.

Pokoly József részint „Az unitarizmus Magyarországon” (Protestáns Szemle 1898.), részint „Az erdélyi református egyház története” (Budapest, 1904—5.) című munkáiban számtalan felületes és téves állítása mellett az unitarizmus és szombatosság viszonya felől valóságos iskola alapító lett. Felújította ezt Révész Imre, legújabbán pedig Makkai László, abban is követvén a mestert, hogy ők is felületes és téves állítások kíséretében visszhangozták annak helytelen nézeteit és valótlan állításait.

A Dávid művecskéje már a tiszta unitarizmus alapjára való helyezkedés lett volna, ha még mindig nem telíti vélekedését természetfeletti elmekkel. Sajnos, ebben nem tudott korától elszakadni. De éppen ez a Jézus mennybemeneteléről és ottani elhelyezkedéséről nyilvánított nézetei nyújtják a leghatározottabb cáfolatát minden olyan feltevésnek, mintha még meg is fordult volna a gondolatában bármilyen csekélymértvű zsidóskodás, vagy még csak hajlandóság is e felé.

Úgyhogy az a Pokoly Józseftől hangsúlyozottan idézett nyilatkozata, mely a proféták írásait az üdvösség alapjait illetően az apostolokéival megegyezőnek találja, fel se kellett volna, hogy tűnjék annak a Pokolynak, aki maga is jól látta, hogy mennyire túlbecsüli a helvét irány az egész ószövetséget az újnak a rovására. Dávidnál pedig egyenesen az ószövetségből kizárólag a profétáknak az újszövetség mellé emelése mutatja, hogy annak többi részét mindent mennyire hátrább állónak tekintette. És nem lehetetlen, hogy éppen a helvét irány ószövetség-cultusával akarta szembeállítani a saját felfogását. Midőn Pokoly elfeledkezve az önmaga megállapításáról, ebben látott Dávidnál zsidóskodást, súlyos következetlenségbe esett, de egyszersmind vagy rosszhiszeműséget vagy különböző mértékkel való mérést, tehát igazságtalanságot árult el. Akik pedig utána minden megfontolás és tanulmányozás nélkül az ő és egymás nyom-

dokaiba léptek, a tények egybevetésére és az összefüggések átlátására való képességek fogyatékos voltáról tettek bizonyosságot.

Inkább arra kellett volna gondolniok mindnyájoknak Pokolyn kezdve, hogy Dávidnak talán ez a nyilatkozata adta az eszmét Blandratának arra, hogy ószövetségi szellemű hamis tételeket fogjon rá Dávidra és ilyeneket terjesszen az övéi gyanánt. Csodálatos, hogy a Socinus megbizhatatlanságáról egész helyesen vélekedő Pokolynak egyetlen elítélő szava sincs a Blandrata üzelmeire. Persze, mert ő előtte csak az lebegett, hogy Dávidra hárítsa át a helvét irány és Calvinus ellen esetleg felhozható vádakot, melyek szerint a szombatosság épületéhez ők szolgáltatták az alapot. Epigonjai meg vakon haladván utána, nemhogy hibáit vették volna észre, hanem még túllícitáltak mesterüket, aki a Karádi nyilatkozatát is tökéletesen rosszul értette, vagy szándékosan, vagy felületeségből.

Erre természetesen egyikök sem jött rá, s arra még kevésbé, hogy mesterök Basiliusszal egyetértve Karádi Pált és Óvári Benedeket vádolván meg a szerintök a judaizmussal azonos davidismusnak továbbápolásával és szerinte ebből folyólag a szombatosság kifejlődésével, már csak annál fogva is téves úton járt, mert éppen ezeknek a köréből nincs semmi nyoma a szombatosságnak, ellenben a Blandrata, Basilius és Hunyadi Demeter ható körében még igen sokáig terjedt és fennmaradt.

Hálásaknak kell lennünk azok iránt, akik közkinccsá tették Dávidnak e könyvbe foglalt elmetermékeit, melyekről Pokoly is azt vallja, hogy a Dávid „zsenijének és szabadszellemű theológiájának igazán becses maradandó emlékei”, de amelyek egyszersmind a leghathatósabb bizonyosságai annak, hogy mennyire hitelt nem érdemlők a régi és új Blandraták légből kapott állításai.

Dr. Zoványi Jenő.

Orbán János: Székelykeresztur története. A kolozsvári Minerva kiadásában jelent meg Orbán János ny. rk. esperes 400 oldalra terjedő munkája.

A mindent felölelő és részleteiben is a legnagyobb tárgyilagossággal megírt mű csak egy igazán székelyfajtáját rajongásig szerető ember tollából szülehetett meg. Egy határmenti kis székely város minden öröme és megpróbáltatása tükröződik vissza ebből a csodálatos székely nyelvezettel és magyaros irányzattal megírt munkából. Írója az olvasó elé tárja Keresztur város keletkezését, politikai, vallási, közigazgatási és közgazdasági életét. Részleteiben tárgyalja iskoláinak keletkezését, azoknak felbecsülhetetlen munkáját és küzdelmes vergődését az idegen uralom évei alatt. Tárgyilagosan világít rá a különböző egyházfelekezetek annyiszor megpróbáltatással teljes életére, az öszszetartás és együttműködés fontosságára. Rólunk Unitáriusokról: Unitáriusok, Unitárius Gimnázium, Unitárius Téli Gazdasági iskola és Unitárius Elemi iskola címen emlékezik meg a legnagyobb elismeréssel. Nem kerül el figyelmét az sem, hogy ezt az igazán történeti munkát humorral fűszerezze. Tükördarabok cím

alatt kedvesebbnél-kedvesebb, ma már mindenütt közismert szólásmondásokat és Kereszturon kivirágzott jellegzetes székely dalokat köt csokorba, mellyel még élvezetesebbé teszi az amúgy is összeállításában elragadó könyvét.

Köszönjük Orbán János esperes urnak, mi, a Ke-

reszturról elszármazottak, hogy kezünkbe adta szülővároskánk szép történetét, melynek olvasása közben székely légkörtől körülvéve otthon érezhetjük magunkat, a Nagyküküllő partján, s a Gagy vize mellett.

Bár csak minden magyar városunknak lenne egy ilyen fajtáját szerető, önzetlen munkása! Sz. F.

A B U D A I T E M P L O M

Az Unitárius Értesítő több számában elhangzott felszólalások során lassanként életre kel — legalább is gondolatban — az új budai templom. A magam részéről a felépítendő új templomot egyetlen tömör szóban kifejezve „műalkotásnak” szeretném elképzelni.

A ma élő műépítészek egyik legkiválóbb művészegyénisége teremtsen azt meg! Megjegyzem a ma élő művész — horribile dictu — modern templomot épít. Szabadjon azonban az elmúlt évtizedek által megfertőzött értelmű „modern” kifejezés helyett, egy megtisztultabb értelemben vett „mai” szót használni.

A mai művészet alatt az izmusoktól elfordult, szélsőségektől megtisztult, szinte klasszikussá lehiggadt művészetet értem. Azért hangsúlyoznám, hogy a ma felépítendő temploma, a ma művészenek teremtésében jusson kifejezésre, mert véleményem szerint igazi művészetet alkotni csak az tud, ki a saját kora felfogását és lelki világát tükrözi vissza. Minden olyan művészi próbálkozás, mely az elmúlt korok nagy stílusait kívánja újra teremteni, hamis és lélek nélküli utánzásává válik.

Legyen az új templom a XX. század magyar, unitárius temploma! Magyar és unitárius legyen az, magasabb értelemben véve. (Ne tévesszük össze a magyarost a magyarral!) Ha a templomot egy nagy művész alkotja meg, annak istenadta tehetsége, népének történeti multja és hagyományos ízlése, vérmérséklete, hazai éghajlatának és gazdasági meglévőségének összetevőiből — magyar művészetet fog teremteni. Minthogy a multban is volt magyar gótika, volt magyar reneszánsz, vagy magyar barokk, mely más, mint a körülöttünk élő népek művészete — úgy van mai magyar művészet is. Amikor a kolozsvári unitárius templom építője saját korának és ízlésének megfelelő stílusában — a különben idegen eredetű barokk stílusban — épített, anélkül, hogy tudatosan magyart akart volna alkotni, a fentebb vázolt meglévőségek birtokában, eredeti magyar barokkot teremtett.

Ha a kiválasztott építőművész nem lesz véletlenül unitárius, úgy szükségesnek tartanám, ha akár egy-két könyv elolvasása, akár néhány unitárius istentisztelet meghallgatása révén, okvetlenül megismerkedjék az unitárius szellemmel. Forduljon figyelemmel az unitarizmus bölcsője, Erdély felé. Ne kerülje el figyelmét az unitárius fénykorában élő, népi elemekből összetevő, virágos er-

délyi reneszánsz. Semmi esetre sem utánozzon! csupán a magyar hagyomány tápláló nedvét szívja magába és ebből teremtsen eredetit. (Bartók, Kodály.)

A protestáns, illetőleg unitárius templom fődíszt maga az architektúra kell, hogy képezze. A falfestmény és képdíszek nélkülözését — sokan még magunk között is — ridegséggel vádolják. Holott az építészet a maga gazdag eszközeivel, a falfelületek és térképezések változatos művészi hatásával ezt a hiányérzetet pótolni tudja. Nem beszélve arról, hogy az unitárius templom nem zárkózik el a dekorálás különféle megoldásától sem. Gondoljunk az erdélyi templomok gazdagon kifestett menyezetképeire. Vagy a kolozsvári Farkas utcai templom ma már világhírű szószékére. A művészi képzelet nagy teret enged a padsorok festésében vagy faragásában. A bensőséges művészi hatást növeli az ablakon beáramló fény különféle fényhatása, esetleg tarka ablaküvegek. Ugyvélem a templom melegségét növelné esetleg a falfelületek szőnyeg, vagy textilféle szőttesekkel való beborítása is. A szőnyeggel való díszítés különben régi erdélyi hagyományra megy vissza. Az egységes művészi hatás érdekében azonban, a belső díszítés alkalmazásánál az építőművész irányítására tekintettel kell lennünk.

Végül kérdés, hogy hogyan válasszunk ki egy igazán arra hivatott művészt. Ennek a feladatnak lebonyolítására egy bizottságot kellene alakítani unitárius, de más, erre alkalmas szakemberekből is. A Múemlékek Orsz. Bizottságát okvetlenül be kellene vonnunk. Tennénk ezt azért, mert a templom felépítésével, nemcsak az unitárius egyháznak tartozunk felelősséggel, hanem a fővárosnak és az egész országnak is.

Ha valóban igazi műalkotás lesz az új unitárius templom, úgy nemcsak dicsősége, hanem maradandó és méltó képviselője is lesz az unitarizmusnak a jelenben épűgy, mint a jövőben . . .

Dr. Sy.

Február 26 és 27-én délután 6-kor a Koháry-utca 4. sz. gyülekezeti teremben

K O N F E R E N C I Á T
tartunk. Tárnya: „Az egyház a modern államban.”

Egyházközségünk életéből

Február hó 6-án tartotta egyházközségünk közgyűlését a Koháry-utcai gyülekezeti teremben. Híveink közül igen szép számmal jelentek meg a gyűlésen. Mint vendég részt vett a gyűlésen Lőrinczi Géza nagybányai lelkész, ki a szolgálatot látta el a közgyűlést megelőző rádióközvetítette istentiszteleten és dr. báró Daniel Gábor egyházköri felügyelő gondnok, egyházközségünk tb. gondnoka.

A közgyűlés az 1943. évi zárszámadást tárgyalta, melyet általánosságban és részleteiben Kelemen Béla gondnok ismertetett. A közgyűlés meglepéssel vette tudomásul egyházközségünk gazdasági életéről szóló beszámolóját és dr. vitéz Szinte János, valamint dr. Benczédi László hozzászólása után teljes egészében elfogadta és a felmentvényt a számadóknak megadta.

Kelemen Béla gondnok megemlékezett arról az időről, melyet csaknem 10 éves gondnoksága alatt építő munkában töltött el az egyházközség s melynek eredményei az újjáalakított templom, annak világítási és fűtési berendezése (az utóbbi is rövidesen elkészül), valamint a most épülő új orgona és nem utolsósorban a szép gyülekezeti terem. Megemlékezett munkatársairól, elsősorban Józán Miklós püspök úrról, és Szent-Iványi Sándor vezetőlelkész kiváló munkásságáról.

A közgyűlés megilletődve adózott egy percnyi néma csenddel a közelmúltban elhunyt szeretett gondnoka emlékének, dr. Kozma Jenőnek, kinek munkássága egyházközségi életünk annyi kimagasló eredményét biztosította.

Dr. vitéz Szinte János atyánkfia szeretettel üdvözölte Kelemen Béla gondnokot, aki most kezdte meg tizedik egyházközségi gondnoki évét. Ez a 9 év egyházközségünk életében az építés és a lankadatlan buzgóság jegyében telt el. Kelemen Béla neve úgy összeforrt az egyházközség életével, hogy el sem tudnánk gondolni egyiket a másik nélkül. A mi egy Istenünk adjon Kelemen Bélának még hosszú életet, jó egészséget és további szent buzgóságot ügyeink iránt, az egyházközségnek pedig minél több Kelemen Béla áldozatos munkásságához hasonló egyházi embert.

Általános tisztújítás is volt a közgyűlésen. Egyhangú szavazattal választották gondnokká 3 évre: Kelemen Béla, Kovács Kálmán és Lázár János atyánkfiait, keblitanácsosokká: Ágoston József, Botár Imre, dr. Durugy Ferenc, dr. Gáspár Mózes, dr. Gyarmaty László, dr. vitéz Gyulai Tibor, Kisgyörgy Béla, ifj. dr. Kozma Jenő, Máthé Kálmán, dr. Mikó Tibor, Rédiger Károly, Utó Lajos, dr. Veress Gábor, dr. Veress Pál atyánkfiait, két évre keblitanácsossá egyhangú szavazattal Pálffy Miklós atyánkfiait és egy évre 38 szavazattal Bardócz Pál atyánkfiait. Egyházközségi pénztáros Zsigmond Lőrinc, jegyző Nagy Sándor, főkönyvtáros László Gyula, az Iratmisszió ügyvezetője Ujvári László lett ugyancsak egyhangú szavazattal három évre. Közfelkiáltással választotta meg a közgyűlés köri képviselőül Fodor Béla atyánkfiait. Az Egyházközségi Fegyelmi Bíróság rendes tag-

jai lettek: dr. Gáspár Mózes és dr. Simándy Tamás, póttagok dr. Gyarmathy László és dr. Szabó István.

Helyeslően vette tudomásul a közgyűlés, hogy az elnökség 2.400 pengő értékben búzakötvényt vett, melynek fedezetére a letétileg különféle címeken szereplő apróbb összegek szolgáltak.

A most első ízben megválasztott tisztséget viselők ünnepélyes eskütétele február 13-án, az esperesi vizsgálószerk alkalmából egybehívott közgyűlésen volt.

Emlékezés Brassai bácsira

A negyedik gimnáziumot Kolozsvárt végeztem, mint bennlakó, annak emlékére, hogy apám ott érettségizett, ott járt egyetemre (Bécsben is), nagyapám ott volt fővámhivatali főnök és anyám ott született 1852. március 15-én.

1892-ben apámmal vagy évközben, vagy nyáron Jegenye-fürdőről berándulva meglátogattuk Brassai bácsit. Már régen nyugalomba vonult. Álló íróasztala előtt találtuk az öreg urat. Állva írt valami tanulmányt. Elhalványult emlékezetem szerint magas szikár alakjával és szürke szakállával hasonlított apámhoz. De a gyermek nagyító emlékezte és játszi képzelete csalóka lehet. Az is befolyásolhat, hogy az érdekes látogatásról hazamenet apám sok mindent mesélt. Elmondta, hogy nem csak tanítványa, hanem szorgalmas munkatársa, majd fiatal barátja lett Brassai bácsinak, sőt, akik nem ismerték a körülményeket, azt gondolták, hogy fia, annyit látták őket együtt.

Brassai bácsi híres herbáriumának gyarapítására együtt jártak Kolozsvár környékét, mindketten elég rendezetlen külsővel, de annál rendezettebb belsővel. Ezek a külsőségek és furcsa növénygyűjtő tevékenységük okozta, hogy az oláhok egyszer meg is támadták őket, azt hívén, hogy prikulicsok. A véletlenül arra kocsikázó szolgabíró csinált rendet.

Mikor a Doberdóról, ahol lángvető voltam, első kitüntetésemmel, a nagy ezüst vitézségi éremmel hazajöttem szabadságra henegetni, apám azt mondta, hogy ő is önként jelentkezett, de a 65 éves egyetemi tanár erős rövidlátása miatt nem volt alkalmas fegyveres szolgálatra, hanem egy bizalmas feladattal, amiről többet nem mondhat, kiküldték a romániai német hadsereg vezérkarához. A belügyminiszter útján kapott ígéretet, hogy ezen hadi- és közismert polgári érdemeiért a királytól a háború végével a magyar nemességet „brassai” előnévvel fogja kapni, tekintettel brassói születésére és Brassai bácsival való ismert régi összeköttetésére.

A háború végével már nem volt király, nem volt Brassó, nem volt magyar nemesség (nagyapám még von Hermann volt) és rég nem volt Brassai bácsi.

A kedves brassai előnevet sajnálom ugyan, viszont azonban így semmit sem örökölttem ingyen, hanem mindent saját érdemeimnek köszönhetek, Brassai bácsi emlékeztetének becsben tartása mellett azonban ma is hitet teszek egész családom unitárius voltaival.

Dr. Udvarnok H. Antal.

Unitárius búcsút jártam...

Azt álmodom, hogy óriás szekér közeledik felém feltartóztatlanul, s hogy kocsisa, az egykedvű Ismeretlen, észlel ugyan engem, de nem bán — és nekemhajt: nagy robaj és máris fülemre szalad a kocsi... Ez az a fokú ijedség, amelynél feltétlenül végetért az álom s a bamba arcú ébredő egyeztetni próbálja álmát a valósággal.

Duhaj danák foszlánya verődik a fülemben és kerekük úgy csikorognak, mint fog alá tévedt porszemek a gombalevesben. Mint a csik, úgy ugrom ki az ágyból, mert eszembe ötlök, amit tegnap tudtam meg: ma búcsú lesz. Unitárius búcsú. Nézem az ablakból a rohanó fekete gombokat: esernyős asszonyokat a szekereken. Hallgatom a nótáikat s érzem: Erdélyben vagyok. Erdély, ez a hatalmas páfrány, melynek őskori gyökerei félelmetes életerőkkel táplálkoznak, — nem fogja elfelejteni az ősi dalokat. Bízom a székely nép felületi mosolyában, hogy kijátsza a népművelés egynémely jóindulatú módszerbeli erőszakosságát és valahol a falvak pincéiben, erdők mélyében őrizi a táperőt elkövetkezendő százesztendőkre.

Zörögnek, csörömpölnek a szekerek s összesereglenek a népek. Itt a humoródmenten egészen, de Csiké s a Hargitáé is.

Óriási réten, fenyők árnyékában telepednek le a szekeresek a fűre. S ahogy letelepsznek, abban van benne az, hogy nomádok s nem kirándulók. Legelőbb a lovat szabadítják meg szerszámjától s a fákra akasztják. Aztán letakarják az állatokat fehér-fekete csergékkel. (S nem piros-kékkel, aminőt a budapesti Nemzeti Színház környékén vállon hordanak s borsosan árulnak.) Az asszonyok is kiszáll a szekérből s végtelen és látszólag céltalan szemlélődésbe kezd. A lányok kiterítik ünneplő ráncolt-vasalt szoknyájukat a szekér tetejére s mikor sorfalat állottak, kezdenek átöltözni. Aztán igen fényes szemmel előjön egy-egy leányka. Most pokrócok kerülnek s azok föllibe vakítófehér abroszok. Lángost esznek tízóraira.

Sora van mindennek s a nép a lelkek pásztorától sem hagyja sürgöt-

tetni magát, miértis a 11 órára hirdetett unitárius istentisztelet 12 órakor meg is kezdődik. Leveses'ányér alakú réten letelepsznek a székelyek, mind a tányér karimájára, s a közepe üresen marad. Asszonyok meszlélytáb, kosárral a hónuk alatt, férfiak vizenkancsóval a lábuk között ülnek s figyelnek a magosan álló szószék felé. Tapasztalásból okosodik még az egyház is: sok a zsoltár, rövid a szentbeszéd. Kevés, de igaz szóból többet ért az, aki érteni akar. Magam is megrendülök, csak nem mutatom, amikor egyhangon éneklük: az ég s a föld telve Veled... Templomban akárhányszor hallottam, de ott bennszorult a falak között, itt meg duzzad, hömpölyög a tágas ürben. Neháryan, inkább az öregebbje, — ülve maradnak az ima alatt is. Senki sem találja különösnek. Itt szabadsága van a léleknek s a tettnek. Ezek azok, akiknek az istenfélés tulajdonságuk és nem szertartás: unitáriusok és egyszersmind székelyek!

Ima után oszlik a gyülekezet s az újsütetből vett úrvacsora után, átmenet nélkül, tiszta gyereklélekkel veti magát a vásári sátrak kincsére. Egy farkasüvöltéshez hasonlatos hangra leszek figyelmes. Gyerekcsoport közepén áll a legkisebb, övé a hang.

— Kiskocsi kellene neki, aztán nincs pénze reá! — magyarázza egy nagyobbacska piroshajú fiú.

— Melyiket akarod, kisfiam? — kérdi egy magyar tiszt, s csak úgy dől ki a lélek s a szomorúság a kérdéséből. Lassú lépéssel, kidülledő szemmel megáll a gyermek a bódé előtt. Széttárt karral, két kezével jól megkapaszkodik az asztal lapján, aztán apró mutatóujjal, olyan lassan, mint aki életet vagy halált választ: rámutat egy kis piros pléhautóra. A tiszt megveszi neki, de morg magában: restelli, hogy egy pengőért boldogságot vásárolt valakinek.

A leányok álmoskönyvet, szerelmi levelezőt vásárolnak. A legények a „katonadalok” című füzetet, amelyik sokkal olcsóbb ugyan, de kevesebb balgaságot tartalmaz. Most a vásári zenekar érdemli ki éber fi-

gyelmemet. Abból is elsősorban a bögös. Két szál spárgából alkotott húrból csalja ki örökérvényű melódiát. Hogy a balkezét mért futtatja idegesen a bögő hosszú nyakán, mikor mindenképp csak kétféle morgás hallatszik: arra csak az ő képzelete tudna választ. Egy idő múlva azonban tapasztalnom kell, hogy az ő munkájának is komoly létjogosultsága van: a végtelenül lustán heverő óriás bivaly, amelyik öt lépésről hallgatja a bögőt, — nyugtalan lesz és fejét vadul forgatja, mihelyt az elhallgat. A trombitás ezt tudja és ferde nyakkal, szünet nélkül, nagyon sok érzéssel végzi feladatát, — míg a ravasz fuvolás javarészt erőt gyűjt és csak az érzékenyebb dallamoknál szárnyalja túl hangjaival a képzeletet.

Megyek tovább, mert a bögőt már elbizakodottá tettem feszült odafigyeléssel.

A sátonnál megint gyerek kérdez bizonytalanul:

— Mennyibe kerül?

— Tíz fillér! — hallom, aztán csendet hallok s ezt:

— Menj onnan gyerek, — ha még annyid sincsen!

Dalvig Keresztély mondja ezt, a rideg üzletember és sátontulajdonos. Barátságatlan gondolataim vannak a pénzről és az üzletről és tovább ödögök.

„Népi táncok délután kettőkor!” hirdeti a fára ragasztott papírlap. Tudom, fényképeznek majd a „népi furcsaságok” kedvelői! Jőmagam ugyanakkor elhatározom, hogy nem írok cikket a népi táncokról. Toll és cikkírás nem létezett még akkor, amikor ezeknek ősei félelmetes erővel, tisztasággal, lázító mértéktartással késő unokáiknak vérebe babontázták a táncot. Szentégtörés minden szó, amelyik méltatni próbálja ezt a szertartást. Amint magukban járnak, mint a tiszta gondolat, külön-külön legények s a leányok.

De ennek is volt ríktó vásári bevezetője. Egy nadrágos öregember egymagában járta a csárdást. A cimbalmos verte alá a ritmust. Időnként aztán felkurjantott az öreg:

— Hattvanhárrroméves! Hattvanhárrroméves!

És két-pengősöket dobált a cimbalom fémhurjai közé, hogy csak úgy zengett.

— Székelygyerek vagyok én is! — kiáltotta később a kedvetlenül báméskodó legényeknek. Inkább úgy néztek, mint majmot a ketrecben, semmint embert.

— Hiszen pantallója van! — válaszolták neki. S lassan, udvariasan elzavarták a színről, mivelhogy nem volt mód és méltóság a táncában. Ekkor egy erősgyomrú tiszteletes lépett elő, s minden műsorszám után elmondott egy tréfát. Tréfái azonban kietlen csendbe fultak. Ekkor mondta:

— Ugy látom, nem értették meg! — s megmagyarázta a tréfát. Megint csend.

— Hiába no! — nevetett egyet s túltette magát a kudarcon.

Egy másik tiszteletes, szép érces hangú, derék ember kiállt a közepre, hogy énekeljen. De úgy ötven méternyire valami idegenek harsányan ordítottak a vendéglőben. Egyedül nem bírt ellenük. Elhallgatott. Azt hinné az ember, haragudni fog.

— No akkor nézzünk egymásra s ne vessünk! — mondja s azzal szélesre húzza a száját. A tömeg kacaja szélesen, megértőn hömpölyög. Eltalálta a kedvüket. Aztán megkezdődik az általános tánc. Hazaindulok. De még hallom messziről a lányok gyereksengésű hangját s hunyt szemmel is látom bölcsőringásukat:

... cukrot adnék annak a madárnak, danolja ki nevét a babámnak...

Agh Magdolna.

JELENTJÜK A GYÜLEKEZETNEK

A Budapesti Dávid Ferenc Egyesület január 21-én az Unitárius Misszió Ház templomában „Vallásos és Hazafias ünnepet” tartott. Az estét a „Tebenned biztunk”... című gyülekezeti ének vezette be. Szent-Ivány Sándor vezetőlelkész imádkozott, majd dr. báró Daniel Gábor elnök nyitotta meg az estét. „Uttörő unitáriusok” címen Sütő Nagy László főszerkesztő tartott előadást. Szavalt Szolga Ferenc lelkész. A műsort Nagy Sándor férfinégyesének énekszámai tették hangulatossá. Az estét dr. Csiki Gábor esperes zárta be, majd a gyülekezet az unitárius himnuszt énekelte.

Az Unitárius Konferenciás Tábor február hó 26. és 27. napjain d. u. 6 órakor tartja téli konferenciáját a Koháry-utca 4. sz. alatti gyülekezeti teremben (jobb lépcső I. em.). A konferencia tárgya: Az egyház a modern államban. Első nap dr. Barabássy István bírósági tanácsos előadását tartott. Második nap Kereki Gábor lelkész tartott előadást. Az intézőbizottság minden kedves atyáinkfiát és az érdeklődőket is szeretettel várja.

Az esperesi vizsgálószer március hónapban az alábbi helyekre száll ki: 11-én Szegedre, 12-én Hódmezővásárhelyre, 13-án Orosházára,

14-én Dévaványára, 15-én Füzesgyarmatra, 18-án és 19-én Kocsordra.

Nőszövetségünk műsoros estét rendezett január hó 13-án, a gyülekezeti teremben. Szolga Ferenc lelkész bibliát magyarázott, dr. Schey Iona Erdély művészetéről tartott igen érdekes és átfogó előadást. Hegedüs Irma Murányi Farkas Sándor egy költeményét adta elő. Varga Istvánné szép gitárszámokkal és énekkel szórakoztatta a közönséget.

Kinevezések a Székesfővárosnál. Dr. Sándor Tibor atyáinkfiát tanácsjegyzővé, dr. Szén Ernő afiát fogalmazóvá, dr. Sófalvi Lajos afiát s. fogalmazóvá nevezték ki. Mindnyájukat szeretettel üdvözljük.

Tordátfalvi Boross László főszerkesztő atyáinkfia, lapunk munkatársa, most ünnepelte 25 éves hírlapírói jubileumát. Ez alkalomból szeretettel köszöntjük.

Weress Ákos mérnök atyáinkfia február 1-én Székelyudvarhelyen a munkásfőiskolán előadást tartott „a magyar zene- és dal kialakulása” címen.

Lőrinczi Géza nagybányai lelkész prédikált a február 6-i rádiós istentiszteleten.

Palatka József Máv műszaki hivatalnok atyáinkfiát a Nemzetvédelmi Keresztrel tüntették ki. A megérdemelt kitüntetéshez szeretettel gratulálunk.

P. Szentmártoni Kálmán kolozsvári kollégiumi nyugalmazott tanár atyáinkfiának, a vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére, a Kormányzó Ur a tanügyi főtanácsos, gimnáziumi igazgató címet adományozta. Több, mint három és fél évtizeden át a közoktatás terén kifejtett munkássága elismeréseként nyerte el Szentmártoni atyáinkfia a magas kitüntetést. A magunk részéről szeretettel gratulálunk s életére és egyházunk érdekében kifejtendő nemes munkájára a mi egy Istenünk áldását kérjük.

Cseh Kálmán magyaróvári műselyemgyári tisztviselő atyáinkfiát a Kormányzó Ur a Nemzetvédelmi Keresztrel tüntette ki. A megérdemelt kitüntetéshez szeretettel gratulálunk.

Orbók Sándor bányatisztviselő, tart. főhadnagy atyáinkfiát egercsehi szórványunk buzgó gondnokát a Kormányzó Ur Nemzetvédelmi Keresztrel tüntette ki. Szeretettel üdvözljük.

A debreceni szórványegyházközség január 23-án tartott ülésében id. Gönczi Miklós egri és Orbók Sándor egercsehi atyáinkfiát presbiterekké megválasztotta.

Ferencz József debreceni lelkész évi lelkészi jelentését a közgyűlés határozatából szétküldötte nyomtatásban gyülekezete minden egyes tagjának. E jelentés mutatja azt a sokoldalú munkát, amit a lelkész és gyülekezet együtt végeztek. Ismeretetésére még alkalmilag visszatérünk.

Ágoston József rendőrtiszthelyettes, keblitanácsos atyáinkfiát II. osztályú tisztihelyettesé léptették elő. Kedves atyáinkfiára, valamint nagyszámú családjára a mi egy Istenünk áldását kérjük.

Kádár Ferenc kitüntetése. A M. kir. kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter előterjesztésére a Kormányzó Ur megengedte, hogy Kádár Ferenc tengerészkapitánynak, a M. Kir. Folyam- és Tengerhajózási R. T. felügyelőjének, az egyesület sajtóügyi intézőjének újbóli elismerése tudtul adassék.

Könyvekről

„A Nyikómenti Gyermekek Magakészítette Játékszerel” címmel József Dezső tanár, székely Testvérünk össze- és írta szülővidékének gyermek- és ifjúsága szórakozásait. Igen dícséretes és értékes munkát végzett! A székely kézilgyesség csiréből induló, szára fejlődhető magvált mutatja be. Élvezetes mint olvasmány is. A gyermekkorba visszavisz, ha Homoród mentén, akár Háromszéken születünk is. Elolvasása után önként jön a gondolat: a kézilgyességeket tovább fejleszteni!... Van is rá itt-ott kísérlet és példásadás. A magyar-székely érdek az követelmé, hogy rendszeres, minden iskolára kiterjedő, szakszerű módon foglalkozni a tanuló-ifjúsággal, hogy már az elemi iskola választhassa ki az értékesebbeket. A játékok készítését rajzzal is magyarázza (39 rajz). A legtöbb rajz egymagában vezet. Van azonban homályos is (25. mogyorókerék) s van egy olyan is melyet kihagytam volna (31. gúzszerék), legalább is nem ajánlom terjesztésre, mert állalkinzásnak tartom. Nem a cserebogarat védelmezem, hanem a gyermek lelket féltöm... Ez érdemes füzetet, amely „A Székely Nemzeti Múzeum Kiadványai”-nak 4-ik száma, szeretettel ajánlom különösen elszármazott Testvéreimnek. Olvassák el, fűrődjenek meg a gyermek tiszta levegőjében s aztán tanítsák meg fiukat, unokáikat az ilyen játékokkal való szórakozásra. Több örömet s elfoglalást találnak ezekben, mint a drága gépesített játékokban, amelyek úgy is csak napokig tartanak. Régi nevelést elv: „amennyire lehet, a gyermek maga készítse játékait”. Ez a legnagyobb önbizalmat kelte szórakozás.

P. Gy.

Boldog lesz-e családi életünk a háború után?
Írta: Dr. Zsakó István, elme- és ideggyógyintézetű igazgató-főorvos.

Ne tedd félre ezt a füzetet, olvasó, ha a kezébe kerül, ne gondold, hogy unalmas, csak szakembernek számára érthető értekezést tartalmaz. Igen élvezetes irányú, mindennapjaink és különösen a maiak legfontosabb problémáival foglalkozik, mindenki által érthető és élvezhető előadásban, s emellett, — a mondánivalók mögött — érzik minden során, hogy tapasztalt és szaktudománya terén elsőrangú tekintély veti fel a kérdéseket, hogy aztán meg is felelje azokat. Mindenkinek el kell olvasnia. Sz. I. S.

A 150 éves Székelykeresztúri Unitárius „Br. Orbán Balázs” Gimnázium Jubileumi Évkönyve. 1943.

Történelmi visszapillantás az iskola történelmi eseményekben gazdag másfél évszázadára. Hős kiadalmak meghatározó és tanulságos emlékirata. Péter Lajos gimnáziumi igazgató méltó tollal számol be az egyetlen székelyföldi népi gimnázium eseményekben gazdag történetéről az első kezdetleges fából és vesszőből készített épület eseményeitől kezdve a legújabb korig. Az évkönyv ismerteti az 1942/43 iskolai év történetét s keresztmeteszét: nyújtja adatait keresztül a keresztúri gimnáziumunknak. Az évkönyvet Killyéni Imre igazgató tette közzé. K. G.

Nyugtázások: Adományok az egyházi felkutatásra: Budafoki egyházi szórvány 20, Tarján Árpád 15, Fodor Árpád 8.40, Utó Lajos 10, Tabi Anna 10, Ferenczy Zoltán 10, dr. Bodó Ferenc 50, Albert Jánosné 5, Hegedűs Irma 10, Gál Mihály 20, özv. Bartha Józsefné 20, Csiki Pál 10, özv. Jancsó Béláné 100, Almásy Jánosné 1.80, Gmehling Róbert 35, Benke Dénes 2, Krompecher Jenőné 5.40, aftal Kovács József 10, Sajó Antal 20, dr. Surányi Ede 8, Lovász Árpád 20, Péterffy Gyula 20, Darvas Imréné 20, Orbók Sándor 2, özv. Jáky Nándorné 10 pengő. Összesen 452.60 pengő.

Adományok a lelkesi nyugdíj intézet javára: Albert Jánosné 5, Székely Ferenc 2, Weltin Józsefné 1 és dr. Surányi Ede 15 pengő; összesen: 23 pengő.

Adományok a budai templom javára: özv. Jáky Nándorné 5, Péter Zsuzsa 1.70 pengő; összesen 6.70 P.

Adományok a lelkesi könyvtár javára: Székely Ferenc 1, dr. Surányi Ede 5 pengő, összesen 6.— P.

Az Unitárius Nőszövetséghez karácsonyi segély címén az alábbi összegek folytak be: Magyar Abroncs és Kerékgyár Rt. 200.— P, Gergely Ilona, Merész Károlyné, Lawner Károly és neje, Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete, dr. Simon Mihály, dr. Surányi Ede, Szolga Miklós 100—100.— P, Kuthy Károly 75.— P, Haas Fülöp és Fiai féle Rt. 60.— P, Benes Vincéné, Engel Györgyné, ifj. dr. Halász Jánosné, Ibusz Rt. Magyar Protestáns Nőszövetség, Patakfalvy Sándor, Szalay N-né, Vasútasok Családgondozó Egyesülete 50—50.— P, özv. Pataky Ferencné 40.— P, Keresztély Domokos, v. Kozma Ferenc, Orbán Nagy Józsefné, dr. Szinte Jánosné, v. Vadady Albertné 30—30 P, dr. Abrudbányai Zoltán 25.— P, Bencze Béláné, Dóczy Dezső, Előd István, Gál Jenő, v. Gló Béláné, Jordán Viktor, Józsa Dezső, Kapás Józsefné, Klopfer Sándor, Máté Ernő, Péterffy Júlia, Pártos Zsigmond, Sigmund Sándorné, Ürmösy Sándor 20—20.— P, özv. Tontsch Róbertné 18.— P, özv. Bartha Lajosné 15.30 P, dr. Biró Lipótné és Gáborné, Jordán Győző, Jordán László, Kecskeméthy Júlia Nagysáró, Lux Ernő és neje, N. N., Perczel Nővérek Baracska, Papp Mihály Székely Gyermekebarátok Asztaltársasága 15—15.— P, Ujváry László 12.— P, Barabás Irma, Barabás Istvánné, Borbély Pál, ifj. Csizmadia Ferenc, Demjén Endre, Fekete Zoltán Sopron, Fodor Béla, dr. Györffy Margit Szombathely, György Vilmos, Izsák Zsigmond, Klein Gézné, Krieger Tamásné, Ludwig Andor, dr. Molosányi Gyuláné, Novoszkay Gyurka és Emőke, N. N., Orbán Etelka, Palatka János és neje, Rédliger Károly, Schay Géza, dr. Szentgyörgyi Ferenc, özv. Tóth Károlyné, özv. dr. Zsakó Andorné 10—10.— P, dr. Borbély Mártonné 8.— P, Gyarmathy István 6.60 P, Kiss Irén 6.— P, Burján Ferencné 5.20 P, Albert Jánosné, Bartha István Pomáz, Fábry Edéné, Hollósy Filep Istvánné, Huszti Sámuel és neje, özv. Jáky Nándorné, Kisgyörgy Sándor, Lőrincz Dénes, Majorosi Mihályné, Péch Aladárné, Péterffy Gyula, dr. Péterffy Gyula, Rösner Valéria 5—5.— P, Mikó József 4.— P, Kórody Károly 3.20 P, Fazekas György, Lovassy Mártonné 3—3.— P, Fazekas Júlia 2.— P, dr. Máthé Kornél 1.20 P. Összesen: 2.422.50 P.

Uj szórvány egyházközség

Br. Daniel Gábor dr. egyházköri f. ü. gondnok és dr. Csiki Gábor a budapesti Unitárius Misszió Ház lelkesze, egyházköri esperes, az alábbi meghívót bocsátották ki: „Kedves Atyánkfia! Egyházi Főtanácsunk 9/d. VII. 6.—1943. jkv.-i szám alatt határozatba tette, hogy Budapest (Unitárius Misszió Ház, IX., Högyes Endre-utca 3.) központtal egy új szórványegyházközséget szervez. A szervezéssel Főtisztelendő Püspök úr a Misszió Ház lelkészét bízta meg. Az új szórványegyházközség területe: Dunapataj, Szolnok város, a Duna balpartján fekvő terület, Pozsony megye, Nyitra megye, Komárom vármegyének a Dunától északra fekvő része, Bars megye, Hont vármegye, Esztergom vármegyéből a Dunától északra fekvő rész, Nógrád vármegye, kivéve Nógrádverőce és Magyar-kút községeket, Pest vármegye Duna-jobbparti járásai és Rákospalota, Újpest, Pestújhely helységei, Bács megye egészen, végül Pest vármegyéből minden, kivéve a Pestszentlőrinc-hez tartozó szórványokat.

Ezen a területen az országos népszámlálás 1940 december 31-iki adatai szerint 135 különböző városban, illetve községben szétszórtan 1044 unitárius él. A szervezés célja, hogy az unitarizmus ősi földjétől távolszokadt híveinket új helyzetükben is egyházi szervezetbe hozzuk és így lelki gondozásukról, istentiszteletek tartásáról, az ifjúság vallásos neveléséről intézményesebben gondoskodjunk, szívükben az ősi hitet és a fajszeretetet hathatósabban ápoljuk.

Mint hogy adataink szerint kedves Atyánkfia is a nevezett területen lakik, folyó évi március 5-én a budapesti Unitárius Misszió Ház templomában délelőtt 10 órakor kezdődő istentiszteletet követően tartandó alakuló közgyűlésre atyafiságos szeretettel meghívjuk. Tekintettel az eseménynek egyházunk életében való történelmi fontosságára, kérjük tegye félre minden más dolgát és az alakuló közgyűlésen okvetlenül jelenjék meg már csak azért is, mert azon fontos további határozatokkal kell hozni.”

Azok, akik a fent jelzett területen élnek s személyre szóló meghívót esetleg nem kaptak, tekintsek e közleményt meghívásnak s az alakuló közgyűlésen jelenjenek meg. A közgyűlés különben nyilvános és azon mindenki szívesen látott vendég. Budapest 1944. február hava.

Unitárius festőművész kiállítása

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ösztöndíjat bocsátott festőink rendelkezésére, azzal a céllal, hogy a székelyföldi tanulmányútjukat gondtalanul tölthessék el és merítsenek erőt a természetből. Ez a cél kétszerezett eredménnyel járt, mert művészeink eredményesen használhatták fel egyrészt a maguk képzésére, másrészt pedig a magyar művészetet gazdagították igen sok szép alkotással.

Az eredmények seregszemléjét az Országos Magyar Szépművészeti Múzeumban tekintettük meg. A kiállítás 1943 dec. 22-től 1944 január 31-ig volt nyitva s igen nagy érdeklődés nyilvánult meg iránta.

A kiállító művészek között igen szép sikerrel szerepelt ifj. Veress Pál atyánkfia is olaj- és vízfestményeivel és pasztell-rajzaival. „Csucsujkáné” című olajfestménye eredeti stílusával egy fonó asszonyt ábrázol szerencsésen érzékeltetett környezetben. Pasztell rajzai, egy-egy gyermek vagy leányfej, mind jól választott típusok a székelyföld jellegzetesen sajátos alakjai közül. Legjobban tetszenek azonban vízfestményei. Valamennyiben igen sok hangulat van megörökítve. Míg Veress Pál olajfestményein komor hangulat uralkodik, addig vízfestményei derűt is rejtenek magukban. Különösen „Pálpatak” c. képén keresztül csillan meg ez a derű. „Farkasék csüre” című vízfestménye a vihar előtti feszültség megkapó kifejezője.

Ez a tanulmányút és Veress Pál abból születté képei nagy haladást jelentenek s a magunk részéről szeretettel köszöntjük a művészt a seregszemle alkalmából s hisszük, hogy még sok élvezetet fog nyújtani alkotásaival valamennyiünknek.

— Ir. —

Istentiszteleti sorrend március hónapban:

H O L	Helyik napon	Mely órában	Szolgálatot végei
A) Templomokban:			
V., Koháry-u. 4.	R 5	d. e. 9	Kelemen Imre
	5	„ 11	Szent-Iványi S.
	12	d. e. 9	Szolga Ferenc
		„ 11	Barabás István
	15	d. e. 9	Szent-Iványi S.
	19	d. e. 9	Kereki Gábor
		„ 11	Barabás István
	26	d. e. 9	Szent-Iványi S.
		„ 11	Barabás István
Unitárius Misszió Ház IX., Högyes-u. 3.	5	d. e. 10	Dr. Csiki Gábor
	12	d. u. 6	Bencze Márton
		d. e. 10	Bencze Márton
		d. u. 6	Bencze Márton
	15	d. e. 10	Bencze Márton
	19	d. e. 10	Bencze Márton
		d. u. 6	Bencze Márton
	26	d. e. 10	Dr. Csiki Gábor
		d. u. 6	Bencze Márton
B) Körzetekben:			
MÁV-telepi prot. imaház.	5	d. u. 4	Kereki Gábor
	19	„ „	Szolga Ferenc
C) Vidék:			
Dunapataj	15, 26	d. e. 10	Szolga Ferenc
		d. u. 3	„ „
Felsőgalla ref. templom	5	d. e. 11	Szolga Ferenc
Debrecen	5	d. e. 10	Ferencz József
	15	d. e. 9	Ferencz József
Karcag ref. templom	26	d. e. 10	Ferencz József

UNITÁRIUS ÉRTESÍTŐ

Szerkesztőség és kiadóhivatal

Budapest, V., Koháry-utca 4. Telefon 317-529.

Csekk számlaszám: 30.400.

Felölős szerkesztő és kiadó:
Szent-Iványi Sándor

Előfizetési díj egy évre 5.— P.

A lap tulajdonosa a Budapesti Unitárius Egyházközség

Megjelenik minden hó 15-én.

vargyasi Máté Ernő könyvnyomdája, Budapest, VIII., József-utca 41. — Telefon: 139—259.